

MIGRÁCIÓS SZEMLE

Tanulmány: Rekordmagas az országon belül lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek száma a világban

A napokban jelent meg a GRID 2020, a Norvég Menekültügyi Tanács (NRC) Belső Menekülteket Figyelő Központjának (IDMC) éves beszámolója az országokon belüli kényszmigráció (*displacement*) globális trendjeiről. A tanulmány arról számol be, hogy a belső menekültek (IDP-k) száma 2019 végén világviszonylatban, 50,8 millió fővel rekordszintet ért el. Ebből 45,7 millióan konfliktusok és erőszak, 5,1 millióan pedig természeti katasztrófák következtében váltak belső menekültté.

Internal Displacement Monitoring Centre: Global Report on Internal Displacement, 2020

A GRID beszámoló 1998 óta figyelik kiemelten a világban történő belső migrációs folyamatokat. A jelentés szerint a 2019-es év folyamán fegyveres konfliktusok és természeti katasztrófák miatt 33,4 millióval nőtt a regisztrált belső menekültek száma. A világon 2019 végén összesen 50,8 millió belső menekültet tartottak számon. Ebből az 50,8 millióból 18,3 millió 15 év alatti gyermek, 3,7 millió pedig 60 év feletti felnőtt – avagy a kiemelten veszélyeztetett korcsoportokhoz tartozók.

Az elvándorlások háttérében túlnyomórészt természeti katasztrófák állnak, nem konfliktusok

A beszámolót Peter de Clerq, az IDMC Tanácsadói Csoportjának képviselője nyitotta meg gondolataival. Véleménye szerint nemzetközi szinten kevés figyelem összpontosul a belső vándorlás kérdéseire a nemzetközi migráció árnyékában, azonban számos, az elmúlt egy évben történt incidens (pl. a szíriai bombázások, az indiai áradások vagy a nigériai erőszak) világított rá ismét arra, hogy mégis miért fontos ez a témakör.

A felmérés tapasztalatai alapján a konfliktusok és az erőszak miatti belső kényszmigráció leginkább a kis- és közepes jövedelmű országokban tapasztalható. 2019-ben is a szubszaharai régió rendelkezett a legtöbb belső vándorlóval, hiszen közel 8,1 millió fő élt távol otthonától. Ennek okai egyszerre vezethetők vissza a Száhel-övezetben eszkalálódó erőszakra, valamint a térségben zajló háborúkra v. Kiemelten negatív elvándorlási adatokkal rendelkezik a Közel-Kelet és Észak-Afrika régiója (MENA), ahol Szíriában, Jemenben és Líbiában következetesen magas a belső menekültek száma. A természeti katasztrófák miatti elvándorlás 2019-ben 140 országot érintett. Az adatok szerint 2019-ben háromszor annyian kényszerültek természeti katasztrófák miatt elhagyni otthonukat, mint konfliktusok következtében: az ökológiai csapások 2019-ben 23,9 millió új IDP-t eredményeztek, míg a fegyveres összecsapások 8,5 milliót. A legtöbb elvándorlást 2019-ben a Dorian hurrikán, a dél-szudáni áradások, valamint a Kenneth, az Idoi, a Fani és a Bulbul ciklonok okozták. Az, hogy év

végéig 5,1 millió főre esett vissza a természeti katasztrófák következtében elmenekültek száma, arra vezethető vissza, hogy a többség a helyzet rendeződésével visszatérhetett otthonába.

A 2019-es évben komoly figyelem összpontosult a helyzet megoldására is. Látható a fejlődés több országban, így például Nigerben és Szomáliában is, ahol új politikai keretrendszert vezettek be a jelenség kezelésére. Ezeken felül megemlíthető Afganisztán, Irak, valamint a Fülöp-szigetek, ahol az áttelepítetteket bevonják az új nemzeti stratégiák kidolgozásába. A jelentést készítő szervezetek szerint mindegyik ország saját mechanizmust dolgozott ki a problémák felszámolása érdekében, de a megerősített politikai elkötelezettség, befogadóképesség, valamint a pontosított adatok szükségessége szinte mindenhol megjelent. Tíz év tapasztalatai alapján a jelentés megfogalmazza, hogy a belső kényszmigráció még mindig nem kiemelt téma, holott jelentősége alapján ez indokolt lenne. Kijelenti, hogy a szabályozásoknak és a programoknak meg kellene jeleníteniük az áttelepültek véleményét, a döntéshozóknak pedig tiszteletben kellene tartaniuk a felmerült igényeket, elképzeléseket. Szóba kerül továbbá, hogy a regionális és globális kezdeményezésekre egyaránt szükség van, hiszen ezek katalizálják a nemzeti elköteleződést és erősítik a helyi fellépést. Hozzáteszik, hogy a hatékony helyi projektekhez fenntarthatóbb és kiszámíthatóbb finanszírozásra volna szükség. Kiemelik a szerzők, hogy a javuló együttműködéshez elengedhetetlen az elérhetőbb adatforgalom, valamint, hogy a belső migrációval kapcsolatos információk részletes rögzítése és nyomon követése nélkül a politikai elkötelezettség létrehozása nem elképzelhető.

A jelentésből kiderül, hogy a 8,5 millió, konfliktusok és erőszak miatt újonnan elvándorolt emberből 5,2 millió fegyveres összetűzések, 2,7 millió közösségi, 600 ezer bűnözői, közel 20 ezer politikai erőszak és további 40 ezer egyéb okok miatt kényszerült áttelepülni az országon belül. A jelentés bizonyítja, hogy az események legtöbbször regionális tömbökben fordulnak elő (pl. a Kongó-medencében, Szomália déli részén, Kolumbia csendes-óceáni partvidékén stb.). Emellett rávilágítanak arra is, hogy a természeti katasztrófák miatt történő áttelepülések közel 96%-a főként az időjáráshoz köthető okok miatt következett be, s nem a tektonikus mozgásokkal kapcsolatban. A jelentés emellett felmérte az összes áttelepített személy számát is, beleértve azokat, akik immáron több éve kénytelenek átmeneti szállásokon élni. Példaként említik, hogy jelenleg 33 ezer olyan ember él átmeneti lakóhelyen belső vándorlóként Haitiben, akik a 2010-es földrengés óta nem találtak maguknak új lakhelyet, vagy nem tértek haza. Ennek oka, hogy a legtöbb belső kényszmigráns folyamatosan akadályokba ütközik, amelyek meggátolják, hogy tartós megoldást találjanak helyzetükre. Ez is rávilágít a jelentésben az azonnali és közös megoldások szükségességére.

Ezzel párhuzamosan számos országban javult az évek óta átmeneti letelepedésben élők helyzete, köszönhetően a különböző politikai és katonai megállapodásoknak (pl. fegyverszünet, békeépítő kezdeményezés stb.). Javultak többek között a Közép-afrikai Köztársaság, Irak és Dél-Szudán statisztikái is. Jelentős növekedésnek lehetünk tanúi a belső menekültek terén Burkina Faso, Mali, Líbia, Salvador és Jemen esetében. A jelentés ezt követően részletesen, regionális bontásban elemzi a belső vándorlás folyamatait a világban.

Regionális trendek

A jelentés elsőként Fekete-Afrikát vizsgálja. A szerzők megállapítják, hogy 2019-ben a legjelentősebb belső mozgásokat a következő országokban lehetett tapasztalni: Kongói Demokratikus Köztársaság, Etiópia, Szomália, Dél-Szudán és Burkina Faso. Ez a régió a teljes világ belső menekültjeinek mintegy negyedét adja. Ennek oka, hogy Fekete-Afrikában a legnagyobb a fegyveres konfliktusok, a közösségi erőszak (pl. a Közép-afrikai Köztársaságban, Etiópiában, Szomáliában és Dél-Szudánban), a dzsihádisták támadásai (pl. Burkina Fasóban, Maliban és Nigerben, illetve a Boko Haram aktivizálódása a Csád-tó medencéjében) mértéke. A helyzetet tovább súlyosbítja a széleskörű mélyszegénység, a régóta tartó gazdasági stagnálás, a fejlesztések hiánya, illetve a fogyatkozó erőforrásokért folytatott küzdelmek. Problémaként merült fel az is, hogy Afrika szarván az utóbbi negyven év legnedvesebb esős évszakát tapasztalták az ott élők. A heves esőzések miatt felduzzadt Fehér-Nílus is hatalmas áradásokat idézett elő, ami miatt ezreknek kellett elhagyniuk otthonukat. A régió életét az Ijai és a Kenneth ciklonok is megnehezítették.

A MENA régió, avagy az Észak-Afrikát és a Közel-Keletet magában foglaló terület szintén kiugró adatokat mutat a belső elvándorlás tekintetében. Különösen igaz ez Szíriára, Iránra, Jemenre, Líbiára és Irakra. Ezekben az országokban jellemzően nemcsak a belső migránsok, hanem a külső országokból érkezők száma is jelentős, amely jellemzően bizonytalanságot és instabilitást eredményez a régióban. Jelenleg 12,5 millió ember él a MENA térségben átmeneti táborokban vagy folyamatos mozgásban. Az „arab tavasz” 2011-es kitörése óta Irak kivételével, ahol folyamatosan csökken, jellemzően minden országban – kisebb nagyobb megszakítással – folyamatosan növekszik az átmeneti lakhelyeken élők száma. Fontos tudni, hogy a MENA-térségben nemcsak a konfliktusok és az erőszak miatt kényszerülnek az emberek otthonaik elhagyására. Algériában, Libanonban és Szaúd-Arábiában az áradások, Irakban, Szíriában, valamint Jemenben pedig a viharok okoztak a 2019-es évben hatalmas pusztításokat.

2019-ben ismét a kelet-ázsiai és csendes-óceáni térségben történt a legtöbb természeti katasztrófa miatti áttelepülés. A régióban a Fülöp-szigeteken, Kínában, Indonéziában, Mianmarban és Japánban volt a legmarkánsabb az elvándorlási trend. A természeti katasztrófák súlyosságát felerősíti a jellemzően magas népsűrűség, az időjárásból, valamint a tektonikus mozgásokból fakadó jelenségek véletlenszerű egybeesése. Az elmúlt esztendőben összesen 9,6 millióan kényszerültek arra Kelet-Ázsiában és a csendes-óceáni térségben, hogy elhagyják otthonukat. Ez az adat az összes belső migráns számát 11 millióra növelte. Ugyan a régió legtöbb országa felkészült a gyakorta előforduló katasztrófákra (jó példa Kína, a Fidzsi-szigetek, Japán vagy a Fülöp-szigetek figyelmeztető és evakuációs rendszere), ám a struktúrák jellemzően túlterhelődnek vészhelyzet esetén. Másrészt azonban nem minden országnak áll rendelkezésére megfelelő pénzügyi háttér és elegendő emberállomány a katasztrófa kezeléséhez (lásd Pápua Új-Guinea, Kelet-Timor vagy Vanuatu példája). Ezenfelül a régióban több konfliktus is kialakult, amelyek miatt több ezren voltak kénytelenek áttelepülni Indonéziában, Mianmarban vagy Pápua Új-Guineában.

A dél-ázsiai térségben a legmagasabb számokat 2019-ben Indiában, Bangladesben, Afganisztánban, Nepálban és Pakisztánban mérték. Az év során belső áthelyezésre került 9,5 millió ember, ami 2012 óta a legmagasabb szám a régióban. Ennek oka főként a monszun okozta áradásokban, valamint a

Fani és Bulbul ciklonokban keresendő, illetve abban, hogy a térségben, ahol a világ teljes népességének mintegy negyede él, gyors urbanizáció kezdődött, a városok pedig sokkal kitettebbek a monszunesőknek, az áradásoknak, a trópusi viharoknak, a földrengéseknek és a földcsuszamlásoknak. Nemcsak természeti katasztrófák miatt kényszerültek belső migrációra az itt élő emberek. A konfliktusok, a mélyszegénység (a helyiek 16%-a él napi 1,90 dollár alatti béren) és az egyenlőtlenségek mind indokot adnak otthonaik elhagyására.

A két amerikai kontinensen csak a katasztrófák következtében 1,5 millió ember kényszerült lakhelyének tartós elhagyására, főként áradások és bozóttüzek miatt (pl. Egyesült Államok, Mexikó, Bolívia, Brazília). Konfliktusok – főként csoportos és bűnözői erőszak – miatt is sokan, közel 602 ezren kényszerültek áttelepülésre a kontinens urbanizált régióiban. Előremutató ugyanakkor, hogy mind Salvadorban, mind Mexikóban elfogadtak 2020 elején olyan törvényt, amelyek kifejezetten a belső áttelepülésre kényszerült állampolgárok jogait védik. Ezenfelül egyre több figyelmet kap a határokon átívelő migráció problémájának megértése is, főként a venezuelai helyzetnek köszönhetően.

Az európai és a közép-ázsiai régióban viszonylag kevés belső mozgás történt. A térség 2014 óta a legpozitívabb számadatokat mutatja, amelynek egyik legjelentősebb oka az ukrajnai konfliktus deeszkalációja. Összesen mintegy 2,8 millió ember él jelenleg átmeneti lakhelyen a régióban, akik között vannak olyanok, akik „befagyott” vagy már lezárult konfliktusok miatt immáron 20 éve élnek távol otthonuktól. A vizsgált évben körülbelül 101 ezer természeti katasztrófa történt, amelyek főként áradások, nyári erdőtüzek és földrengések voltak. Fontos kiemelni, hogy a közép-ázsiai országokban nehéz hiteles képet alkotni a belső vándorlás mértékéről, ugyanis semennyi, vagy csak kevés adat áll rendelkezésre.

2019-ben a belső menekülés 20 milliárd dollárba került világszinten

A jelentés beszámol róla, hogy ugyan pontos adatokat nehéz meghatározni, de egy belső migráns jellemzően 390 dollárjába kerül egy államnak éves szinten (ha a hosszú távú és indirekt költségeket nem számoljuk, csak a belső menekültek számára nyújtott alapvető szolgáltatások költségét, valamint azt a bevételkiesést, ami abból keletkezik, hogy az adott személy átmenetileg nem dolgozik). Ennek alapján a 8 éve tartó szíriai konfliktus eddig összesen 43 milliárd dollárt emésztett fel, a 10 éves iraki válság 20 milliárdot. Egy átlagos év Szomáliában nagyjából 1 milliárd dollár költséget jelent, amely megfelel a kelet-afrikai ország éves GDP-je 21 százalékának. A tanulmány szerzői kiemelik, hogy tartós megoldásokra van szükség, széles nemzetközi támogatással. Rávilágítanak arra is, hogy a belső migrációs folyamatok költsége sokkal magasabb annál, mint amit a kormányok finanszírozni tudnának, így elengedhetetlennek tartják a nemzetközi és civil szervezetek segítségét. Az írás kiemeli, hogy egyelőre nincs, de kellene egy részletesebb felmérés is, amely nemcsak a korosztályokat állapítja meg a belső elvándorlás kapcsán, hanem a nemeket, a hátrányos helyzetűeket, valamint az áttelepedésre kényszerültek társadalmi-gazdasági körülményeit is méri. Zárásként a jelentés előrejelzést tesz, amely szerint a következő 10 év magában hordozza annak a lehetőségét, hogy megszűnjenek az elhúzódó belső áttelepülések, és sokan visszatérhessenek régi lakhelyükre, vagy egy új térséget keresve le tudjanak telepedni az esetleges integrációs nehézségek leküzdése után.